

MEZEY KATALIN

Jókai Anna utolsó tanítása

Június 5-én, az idei pünkösdhétfőn – hosszú betegséget követően – elhunyt Jókai Anna Kossuth-nagydíjas és számos más, magas kitüntetéssel elismert író. Nyolcvanötödik évében járt, ha ebben a korban meghal valaki, azt már az élet természetes rendjébe illőnek tartjuk,

Isten nyugosztalja – mondjuk, és útjára engedjük. Jókai Annával sem tehetünk kivételt, hiszen átlépett a kapun, elindult oda, ahonnan még nem tért vissza senki. Mégis nehéz beletörödni halálába. Hiszen az utolsó fél évtől eltekintve, egy életerős, tevékeny embert és szellemet ismertünk meg benne, akin mintha nem fogna az idő, még nyolcvanas éveiben is nagy munkabírással, elegáns, fiatalos külsővel bírt, sokat vállalt és sokat teljesített. Nem próbálom most számításba venni, hány előadást tartott, hány ünne-

pi, művészeti eseményt nyitott meg, hány elismerést nyújtott át, csak élete utolsó, nagy irodalmi teljesítményéről, *Átvilágítás* című önéletírásáról gondolkodom. Ez a maga műfajában is szokatlanul őszinte vallomáregény egyszerre rajzolja meg egy, a múlt század első harmadában született, a harmincas-negyvenes években felcseperedett gyermek fejlődéstörténetét, és annak a nehéz történelmi korszaknak, azoknak a torz és tragikus társadalmi rendszereknek is a karakterét, amelyek megszabták élete lehetőségeit. Jókai Anna nem a megszépítő messzeség opálos szemüvegén át nézi a maga, családja és környezete történetét: kritikus és őszinte, amikor visszatekint a megtett útra, nem tagadja el, nem tagadja le a buktatókat, az elkövetett hibákat, bűnöket. Ismert szellemi igényessége, erkölcsi elkötelezettsége nyilatkozik meg életútja minden szakaszának, sorsa alakulásának mérlegkészítésekor is „Attól, a sötét Józsefváros gangján, a poros leander alatt kucorgó, copfos, vézna kislánytól – Jókai Annáig”. A gúny övezte gyermektől a „»híres, tisztelt« írónöig...” vezető belső és külső küzdelemről szól önéletírása. „...megvalósítottam – írja –, amit 18 éves koromban a kis fekete füzetbe magamnak megjósoltam: író lettem!... de ami ennél is több: köz-

vetítő (meglehet, még kezdetleges fokon) az ember egyre világosabb lelke és Isten szándéka között... Az emberi szellemet a Világmindenségben uralkodó szellemhez elvezetni: fényévekre szabott munka. Ameddig én ezen az úton az irodalommal eljutottam, szinte semmi. És mégsem semmi. Egyetlen lábnyom, tán egy kissé el is maszatolva. De folytatható... Ha életem summázatáról beszélek, mint legfontosabb eredményemről, az nem a művészetben lakozik. Hanem

Jókai Anna (1932–2017)

abban, amit a duzzadó, hódításra programozott Énemben elértem. Ifjúkoromban és még középtájt is birtokolt a vágy, mint jogos jussomat, követeltem: szolgáljon engem a középszer, a tehetséget ajnározzák, uralkodhassam, hiszen erre születtem... És ma semmire sem vágyom, csak arra, engedjék meg, hogy én szolgálhassak másokat, mert számomra nincs már más öröm – semmi, ami pénzzel megszerezhető –, csak az, ha mákszemnyit is, de használhatok ennek a vajúdó kor-

nak... Keresem a »jóra vezető alkalmakat«. Talán önzés ez is, az önzés finomra hangolt, legszimpatikusabb formája. A rettenet, a rosszra való hajlam odakünn nem tűnik el, csak azért, mert akarjuk. De ha magunkból kiirtottuk, annyival is kevesebb lesz az ártalom a világban.”

Úgy gondolom, hogy ennek a fordulatos, sokszor nagyon keserves és nehéz életútnak, és őszinteségével olvasóit is önvizsgálatra készítő regénynek is ez az egyik legfontosabb gondolata. Hiszen általános, hogy gyarló emberként először mindig másban, másokban keressük a hibát, először mindig a külső körülményekben, a tőlünk független dolgokban: időben, térben keressük balszerencsénk, szerencsétlenségünk okait. Mindenben és mindenkiben sokkal hamarabb észrevesszük a rosszat, a torzultságot, a nevetségességet, az alkalmatlanságot, a bűnt, mint saját magunkban. Jókai Anna – egész életművében benne rejlő, de önéletírásában a legmarkánsabban megnyilatkozó – utolsó tanítása számomra az, hogy ha mindenki először saját magában keresné, és ha megtalálta, igyekezne kigyomlálni a rosszat, kezdve a rosszindulattal, a tehetetlenséggel a mások hibáztatásáig, rágalmozásáig és tovább, akkor jobbá lenne a világ: több lenne benne a megértés, a megbocsátás és a szeretet.